

Андрій СЛЮСАРЕНКО

доктор історичних наук, професор

*Національний університет оборони України
(Київ, Україна)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7812-6277>

Електронна пошта: savnvp@gmail.com

РОЗВИТОК КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ НА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ США (1991 — ПОЧАТОК XXI ст.)

У статті на основі аналізу концептуальних документів США та спеціальної літератури досліджується еволюція концептуальних поглядів та настанов щодо ведення інформаційного протиборства. Аналізується стан наукової розробки проблеми у працях науковців сектору безпеки і оборони України. Розглядається роль інформаційно-психологічного чинника у застосуванні збройних сил США у низці локальних війн та конфліктів межі XX і XXI століть. Автор зосереджується на розвитку уявлень вищих органів військового управління збройних сил США про зміст і стратегічне призначення інформаційно-психологічного протиборства як перспективної складової сучасного військового мистецтва в умовах геополітичних змін у світі та в арсеналі військової справи на рубежі XX і XXI століть. Висвітлюється розвиток теоретичних поглядів на сутність феномена «інформаційної війни», зміст її новітніх відгалужень, на киталт «ментальної» або «поведінкових» війн.

Ключові слова: військове мистецтво, інформаційне протиборство, психологічні операції, збройні сили США, сили спецоперацій, стратегічні комунікації.

Постановка проблеми. У сучасному світі неухильно зростає значення фактору інформаційно-психологічного протиборства, що набуло статусу однієї із провідних сутнісних складових неконвенційних (гібридних) війн. Відбувається постійне удосконалення форм, методів, технологій інформаційно-психологічного впливу (зокрема, концентральної, когнітивної, поведінкової зброї тощо), застосування яких проти особового складу військових формувань та населення противника дає змогу досягати масштабних політичних результатів, що можна зіставити із наслідками «класичних» війн або державних переворотів. В умовах творення в Україні національної системи стратегічних комунікацій, розбудови міжвідомчої системи забезпечення інформаційної безпеки та удосконалення діяльності структур інформаційно-психологічних операцій Сил спеціальних операцій Збройних Сил України видається особливо актуальним урахування світового досвіду (передусім, США та провідних країн НАТО) ведення інформаційно-психологічного протиборства й забезпечення кібербезпеки у контексті інноваційних особливостей війн «шостого покоління» та неконвенційної (гібридної) конфліктності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерпретація американським військовим керівництвом та воєнно-стратегічною думкою проблематики змісту інформаційного протиборства, його місця у модерній воєнно-політичній стратегії США висвітлювалася українськими науковцями у роботах із забезпечення інформаційної безпеки України (Куйбіда, В., Бебик, В. & Дмитренко, М. 2019). Низка праць вітчизняних дослідників виявила призначення спеціальних структур інформаційно-психологічного протиборства у рамках творення й застосування сил спеціальних операцій США (Веденєєв, Д., Биструхін, Г. & Семука, А. 2010; Веденєєв, Д. 2012), їх бойове застосування у локальних війнах і конфліктах (Вилко, В.М. 2004; Павловська, С. 2010; Радецький, В.Г. 2006; Странніков, А.М. 2006; Черкаський, І.Б. & Дузь-Крячченко, О.П. 2003). Проблеми концептуальних засад і стратегії інформаційного протиборства США стали одним із чільних предметів дослідження у низці узагальнюючих праць, присвячених функціям і значенню «інформаційного фронту» в сучасній неконвенційній (гібридній) воєнно-політичній конфліктності (Веденєєв, Д.В. & Семенюк, О.Г. 2020; 2021; Кротюк, В.А. (ред.).

2021; Певцов, Г.В., Гордієнко, А.М., Залкін, С.В., Сідченко, С.О., Феклістов, А.О. & Хударковський, К.І. 2017; Курбан, О.В. 2016). Досвід США у зазначеній царині знайшов розкриття у низці робіт, присвячених мистецтву проведення інформаційних операцій, втілення їх досвіду у практику діяльності військових формувань України (Дзюба, М.Т., Жарков, Я.М. & Онищук М.І. 2006; Дзюба, М.Т., Жарков, Я.М., Замаруєва, І.В., Онищук, М.І. & Присяжнюк М.М. 2007; Жарков, Я.М. 2007; Жарков, Я.М., Петрик В.М. & Присяжнюк М.М. 2013; Кацалapa, В.О. 2015; Ревуцький, А.В., Ушаков, І.В. & Кулинич, І.І. 2014; Руснак, І.С. & Телелим, В.М. 2000).

Автор статті у рамках дослідження феномену сил спеціальних операцій (далі — ССО) як перспективного функціонального компонента сучасних збройних сил приділив увагу дослідженню розвитку концептуальних засад діяльності та організаційних форм структур інформаційно-психологічного протиборства як елемента ССО збройних сил США та провідних країн НАТО (Слюсаренко, А. 2005; 2017; 2019).

Мета статті — дослідження еволюції концептуальних поглядів вищих органів військового управління збройних сил США на зміст і стратегічне призначення інформаційно-психологічного протиборства як перспективну складову сучасного військового мистецтва в умовах глибоких якісних геополітичних змін у світі та в арсеналі військової справи на рубежі ХХ й ХХІ століть.

Виклад основного матеріалу. Стратегія та арсенал інформаційної війни як самодостатньої зброї багато у чому сформувалися в роки глобального міжблокового протистояння («холодної війни»), основним театром дій якої стала ідеологічна та інформаційно-психологічна сфери. Водночас, розроблення новітніх концептуальних засад та структур інформаційно-психологічного протиборства помітно стимулювало створення у 1987 р. за рішенням Конгресу США Командування спеціальних операцій (USSOCOM) як окремого компонента збройних сил. Керівництво США розглядало Сили спеціальних операцій як один із найбільш дієвих військових інструментів, що використовується для посилення власного політичного і військового впливу за межами країни.

Відродження та розвиток саме сил психологічних операцій (ПсО) як складової ССО почалися у 1980-х — першій половині 1990-х рр. У лютому 1987 р. Об'єднаний комітет начальників штабів (далі — ОКНШ) ухвалив доктрину проведення ПсО у мирний час, загрозливий період та

під час війни. У Польовому статуті армії США FM-33-1 для сухопутних сил визначалося, що ПсО проводяться у мирний та воєнний час, на стратегічному, оперативному й тактичному рівнях. Американські військові теоретики вважали, що майбутні війни та збройні конфлікти будуть вестися за таким алгоритмом:

на початковому етапі — масованим застосуванням інформаційної зброї та ССО виведення з ладу системи державного управління противника (у першу чергу — управління збройними силами), що паралізує та різко знижує його здатність до організованого опору;

на другому етапі — з використанням високоточних формувань та високоточної зброї знищення неуражених центрів та вузлів управління, районів розташування військ противника, комунікацій, важливих оборонних та промислових об'єктів, а також об'єктів забезпечення життєдіяльності. Це практично виключає продовження противником збройного опору;

на третьому етапі — вжиття заходів щодо блокування та роззброєння залишків боєздатних військ, взяття під контроль певних районів, пунктів та об'єктів, а після цього — юридичне оформлення політичних та воєнних підсумків війни (воєнного конфлікту).

Міністерство оборони США офіційно визначило основні та додаткові завдання ССО, що передбачали:

- *інформаційні операції* — різновид спеціальних операцій, спрямованих на досягнення переваги через поширення інформації, вплив на свідомість, інформаційні системи противника та процеси прийняття ним рішення, захист власної інформації та інформаційних систем;
- *психологічні операції* — спланований комплекс заходів, спрямованих на передачу спеціально відібраної інформації певній аудиторії для впливу на її емоційний стан, мотивацію, розум і тим самим на поведінку урядів іноземних держав, різноманітних організацій, соціальних груп, окремих індивідуумів. Кінцева їх мета полягала у створенні сприятливих умов для виконання інших завдань збройними силами США.

Принципові рішення на проведення ПсО ухвалював президент, уряд та Конгрес США. Президент як верховний головнокомандувач здійснював загальне керівництво такими операціями через раду національної безпеки та міністерство оборони, а оперативне керівництво — через ОКНШ. Загальну організацію та керування ПсО

у збройних силах США здійснювало міністерство оборони через апарат помічника міністра оборони зі спеціальних операцій та конфліктів низької інтенсивності. У складі відділу спеціальних операцій Об'єднаного штабу (робочого органу) ОКНШ існувало відділення ПсО та роботи із цивільним населенням, куди введені представники різних видів та родів військ збройних сил США.

Кожен вид збройних сил США запровадив власні засоби і сили ПсО, хоча основний їх потенціал зосередився у Сухопутних військах (до 85%), і тільки вони мали регулярні формування ПсО у мирний час. Безпосередньо за організацію та проведення ПсО відповідало Об'єднане командування ССО ЗС США, у складі якого створили Командування психологічних операцій ССО ЗС США (девіз командування «Мечем, справою і словом»). З'явилися і спеціальні дослідження щодо місця інформаційних операцій у тактиці дій ССО та у спецопераціях як таких. Зокрема, дослідження цих питань провів у 1999 р. Марк Мітчел у роботі «Стратегічні важелі: інформаційні операції та сили спеціальних операцій». Автор зосередився на розробленні механізму інтеграції психологічних та інформаційних операцій, зв'язків із цивільною адміністрацією і з власне розвідувально-бойовими діями частин спецпризначення (Ревуцький, А.В., Ушаков, І.В. & Кулинич, І.І. 2014, с.130).

У дослідницькому середовищі поширена думка про те, що першою широкомасштабною інформаційною війною стала військова кампанія США та їх союзників проти Іраку у 1991 р. Під час «Війни у Затоці» було досягнуто абсолютної інформаційної переваги Багатонаціональних сил — досить сказати, що у впливових світових ЗМІ не з'явилася жодної статті сумнівного змісту, що підірвала би престиж армії. Винятковим правом поширення інформації із району конфлікту володіла CNN, передачі служби новин якої транслювали у більше ніж 90 країн світу. По суті, вдалося створити потужне угруповання інформаційно-психологічної війни. У психологічних операціях у ході всього конфлікту брали участь від збройних сил США — формування ІПсО ССО (8-й батальйон 4-ї групи ПсО), розвідувальне управління міністерства оборони, сили радіоелектронної боротьби, ЦРУ, національні засоби масової інформації, інші федеральні відомства.

Підрозділи ПсО мали потужне інформаційно-технічне оснащення. В ІПсО брало участь 193-е авіакрило спеціальних операцій, що включало шість літаків «Геркулес» (EC-130 E «Ко-

мандо Соло»), призначених для трансляції з повітря на територію противника радіомовних та телевізійних програм, радіоелектронного придушення передавальних цивільних радіо- та телецентрів, військових систем зв'язку й управління противника. До початку воєнних дій серед населення та особового складу збройних сил Іраку поширили приблизно 150 тис. транзисторних приймачів із фіксованими радіочастотами. На сили ІПсО поклалися: дезінформація командування збройних сил Іраку та громадськості щодо планів воєнних дій, термінів початку операції багатонаціональних сил; підрич довіри населення Іраку до президента Саддама Хусейна; надання допомоги опозиційним силам в Іраку; переконання у безперспективності опору Багатонаціональним силам; стратегічне дезінформування. 98% військовополонених іракців під час опитування визнали, що вони читали листівки, 88% — вірили у їх зміст, а 70% підтвердили, що саме листівки вплинули на їхнє рішення дезертирувати або здатися у полон. Комплексний вплив на населення та особовий склад армії Іраку в ході ПсО багатонаціональних сил сприяв успішному проведенню бойових операцій і досягненню поставлених цілей із мінімальними втратами. У той же час у полон без бою та опору здавалися цілі підрозділи та військові частини Іраку (Дзюба, М.Т., Жарков, Я.М. & Онищук М.І. 2006, с. 87–93; Вилко, В.М. 2004, с. 360–365; Черкаський, І.Б. & Дузь-Крятченко, О.П. 2003, с. 25–32; Слюсаренко, А.В. 2006).

За влучним висловом колишнього очільника Командування підготовки і доктрин ЗС США, генерала Гленна Отіса (1929–2013 рр.), «війна у Затоці» продемонструвала корінну зміну «природи війни: та сторона, яка виграє інформаційну кампанію — перемає. Ми подали всьому світу урок: інформація є ключем до сучасної війни у стратегічному, оперативному, тактичному і технічному відношеннях» (Вилко, В.М. 2004, с. 366). Суттєвим став інформаційний компонент проміжних повітряних кампаній проти Іраку в 1990-х рр., повітряної операції «Союзницька сила» проти Югославії у 1999 р. тощо (Жарков, Я.М. 2007; Кацалапа, В.О. 2015; Павловська, С.В. 2010; Странніков, А.М. 2007). Комплексний інформаційно-психологічний вплив (ІПВ) на противника здійснювався у ході кампаній (по суті, вони велися у парадигмі дистанційних «війн шостого покоління») в Іраку (операція «Лис пустелі», 1998 р.) та в Югославії у ході «Союзницької сили» 1999 р. (Валецький, О.В. 2008), а потім

і в Афганістані (операція «Непохитна свобода», що почалася у 2001 р.). Невипадково, у 1998 р. вийшла директива міністра оборони США із затвердження «Об'єднаної доктрини інформаційних операцій», де вперше застосовувалася дефініція «стратегічна інформаційна боротьба» (*англ.* Strategic Information Warfare).

Психологічні операції за своїм призначенням і особливостями проведення у воєнний час поділялися на операції з підтримки бойових дій військ та із забезпечення заходів за планом воєнного командування на ТВД. До них відносили «закріплення» захоплених територій, придушення антиурядових виступів у союзних країнах, дії сил спеціальних операцій на територіях суверенних держав для повалення небажаних для США урядів, а також ідеологічну обробку військовополонених та інтернованих цивільних осіб. Визначалися такі основні напрями ПсО:

- переконання народів країни-противника та її союзників у неминучості поразки і протестних дій проти власних урядів (повстанський рух, організація заколотів і підривної діяльності, громадянська непокоря тощо);
- спонукання населення ворожих країн до надання допомоги військам спеціального призначення країни, яка з ними воює (для вирішення цих завдань підрозділи психологічних операцій готують і транслюють місцевому населенню спеціально підготовлені теле- та радіопередачі, розповсюджують вигідні чутки та інформацію);
- проведення психологічних операцій і прийняття заходів адміністративного впливу для формування сприятливої для США міжнародної думки та «сприятливої політичної обстановки на ТВД»;
- підтримання високого морально-бойового духу своїх військ;
- морально-психологічний розклад противника і підрив політичного авторитету його влади серед населення.

Психологічний вплив мав досягатися різноманітними методами: бесідами, лекціями, демонстрацією кінофільмів, трансляцією теле- і радіопередач, розповсюдженням пліток і спеціально підібраної інформації, «психологічним терором», розповсюдженням друкованих матеріалів і відеопродукції тощо.

Ефект від інформаційно-психологічних дій мав закріплюватися «військово-цивільним співробітництвом», для чого у складі ССО створювали спеціалізовані частини «зв'язків з цивіль-

ною адміністрацією». Заходи адміністративної дії мали спрямовуватися на створення нових органів управління та місцевої влади, організацію їх взаємодії із воєнними інстанціями США та їх союзників, надання допомоги населенню, підготовку регулярних військ, поліції тих режимів, які або були встановлені на зайнятій території, або перейшли під контроль США.

Ведення психологічних операцій передбачалося практично в усіх основних керівних документах ЗС США. Так, польовий статут FM 100-5 «Ведення операцій» наголошував: «ПсО мають координуватися на всіх рівнях: від ТВД до дивізії. Начальник оперативного відділу штабу несе відповідальність за поєднання психологічних і бойових операцій».

Сама ж концепція, завдання, принципи планування, організації і ведення ПсО визначалися статутом Сухопутних військ США FM 33-1 «Психологічні операції», який регулярно перевидавали із урахуванням досвіду ведення останніх локальних конфліктів і розвитку оперативного мистецтва. Згідно зі статутом, основними завданнями військових ПсО були деморалізація військовослужбовців противника, схилення їх до здачі в полон, контрпропаганда і випередження ворога у проведенні таких самих операцій, нейтралізація радикально налаштованого місцевого населення і формування у нього лояльного ставлення до американських військ, загострення суперечностей у таборі противника і заохочення опозиційної (дисидентської) діяльності на його території, дезінформація. Крім цього, передбачалися операції із впливу на особистість на рівні підсвідомості з використанням новітніх технологій.

Одним із поворотних моментів у концептуальному осмисленні й стратегічному плануванні інформаційного протиборства сучасного рівня стала довгострокова «Єдина доктрина інформаційних операцій» (JP 3-13, *англ.* Joint Doctrine for Information Operations), затверджена 9 жовтня 1998 р. ОКНШ ЗС США¹. Її засадничі положення знаменували перетворення інформаційної боротьби на самостійну та ефективну площину протиборства (конфліктності), інтегровану в загальну стратегію сучасного військового мистецтва та засновану на сучасних технологіях та науково-технічних досягненнях. Доцільно виокремити такі вузлові когнітивні пункти доктрини:

¹ JP 3-13, Joint Doctrine for Information Operations... P. I-9 — I-11.

інформація стала не тільки метою впливу, а й зброєю впливу та окремою сферою діяльності ЗС США;

визначалося поняття інформаційної атаки як будь-якої прихованої атаки на інформаційні мережі або спроби копіювання даних ЗС США;

поняття інформаційної війни трактувалася не лише як вплив на комп'ютерні мережі, а й «операції з безпосереднього придушення (спотворення, знищення) або використання у своїх цілях інформації у будь-яких формах, вплив на передачу інформації будь-якими ЗМІ..., на всі інформаційні системи та комп'ютерні мережі, на засоби зберігання та поширення даних..., на дії та свідомість особового складу, який обслуговує ці системи, засоби та мережі»².

Доктринальні положення у цій царині, розроблені США, лягали в основу профільних розробок країн НАТО. Зокрема, у тому ж 1998 р. командування ОЗС НАТО видало суголосну американському документу доктрину інформаційних операцій МС.422. Назагал, концептуальні документи військового будівництва, засновані на досвіді війн і конфліктів межі ХХ і ХХІ століть, дійшли солідарного бачення того, що інформаційна боротьба може починатися без оголошення війни, відбуватися у мирний час, під час кризових загострень, у масштабних і локальних війнах, охоплювати великі театри воєнних дій, вестися після завершення бойових дій, у стабілізаційних і миротворчих операціях. Концептуальні документи визначали і новації військових наставлянь і статутів. У них утвердився концепт «боротьби із системами бойового управління», до якого включили психологічні операції, військову дезінформацію, оперативне маскування та радіоелектронну боротьбу (Туляков, О. 2015, с. 4–6).

Доктрина ІПСО НАТО АJP-3.7 від 2002 р. передбачила «планові психологічні дії у мирний час, у період кризи та у військовий час, спрямовані на ворожі, дружні й нейтральні об'єкти впливу з метою забезпечення відношення та поведінки, що сприяє досягненню політичних і військових цілей». Відповідно до Польового статуту ЗС США FM 3-05.30, ІПСО мали спрямовуватися на зміну поведінки «об'єктів впливу» на користь національних інтересів США, зниження морального потенціалу й психологічної стійкості противника. Апробація країнами НАТО цієї доктрини відбулася, зокрема, у ході операції «Юніфайд проєк-

тор» проти Лівії у 2011 р., коли одних листівок спецпропаганди було поширено до 14 млн при-мірників.

Таким чином, на межі ХХ і ХХІ ст. у розвитку воєнного мистецтва відбувся якісний стрибок, що знайшов свій прояв у створенні нового самостійного напрямку збройної боротьби — «інформаційної війни» (комплексне поєднання розвідки, психологічних операцій, РЕБ, спеціального програмно-технічного впливу на електронно-комп'ютерні системи та інфраструктуру ЗМІ в цілому). З кінця ХХ ст. американські військові оперували поняттям «інформаційна війна» у розумінні її як найвищої форми інформаційного протиборства³.

Кодифікувалися і концептуальні уявлення про функціональну структуру інформаційної війни. Так, програми Університету національної оборони США (створеного у 1976 р. закладу з підготовки кадрів не тільки для збройних сил, а й вищих військово-політичних органів Америки та інших держав) виокремлювали такі її форми, як радіоелектронна боротьба, війна з інтенсивним використанням засобів розвідки, психологічна боротьба, боротьба у кіберпросторі. Запроваджується одне із ключових у майбутньому понять «інформаційної переваги» — можливості збирання, обробки й поширення безперервного потоку інформації при недопущенні її використання (отримання) противником.

Хоча термін «інформаційна війна» спорадично використовувався і раніше, на початку 1990-х рр. у науково-аналітичному вимірі відбувається активна реанімація цього поняття, що було пов'язано із якісними змінами у сучасних озброєннях, комп'ютеризацією та переходом до нового типу «неконтактних» війн (після завершення «холодної війни» під ймовірним противником Заходу все більше розумілися слабші у воєнно-технічному відношенні держави або іррегулярні формування по типу партизансько-повстанських або терористичних угруповань). На вивченні феномена інформаційної війни зосередилася група американських військових теоретиків (Г. Екклз, Г. Саммерз та інші). Це поняття стало широко застосовуватися після розгрому саддамівського Іраку в ході операції «Буря в пустелі».

Саме походження й дата першого застосування поняття «інформаційна війна» є доволі

² JP 3–13, Joint Doctrine for Information Operations... P. I-9 – I-11.

³ Joint Publication 3–13, Joint Doctrine for Information Operations, Department of Defence USA, 1998. URL: http://www.c4i.org/jp3_13.pdf.

дискусійним питанням. Існує думка, що вперше воно було офіційно застосовано у директиві міністра оборони США DOD S 3600.1. від 21 грудня 1992 р. (де йшлося про радіоелектронну боротьбу). У серпні 1995 р. вийшла праця науковця з системи міністерства оборони США Мартіна Лібіки «Що таке інформаційна війна?», де визначалося сім її форм:

- командно-управлінська (руйнування управлінських механізмів та системи взаємодії на різних організаційних рівнях);
- розвідувальна (збір інформації про противника та захист власної);
- психологічна (вплив на свідомість населення, де автор виокремлював підриг громадянського духу, деморалізацію збройних сил, дезорієнтацію командування противника, «війну культур»);
- «хакерська» (диверсійні дії проти військової й цивільної електронних сфер через тотальний «параліч» мереж, викрадення інформації, таємного моніторингу мереж, запуску вірусів, «троянських коней», «логічних бомб»);
- електронна (виведення з ладу електронних комунікацій, зв'язку, комп'ютерних мереж, застосування криптографії);
- економічна;
- кібервійна (творення віртуальної реальності в інтересах інформаційної війни) (Чекменева, Т., Ершов, Б., Трубицын, С. & Остапенко, А. 2020, с. 82–83).

У січні 1995 р. корпорація RAND отримала замовлення на дослідження ролі і місця інформаційного протиборства в національній військовій стратегії США, результати якого були відображені у звітах MR-661-OSD «Стратегічна інформаційна війна. Нове обличчя війни» (1996 р.), MR-963-OSD «На наступний день. Американська стратегічна інфраструктура» (1998 р.) та MR-964-OSD «Піднесення стратегічної інформаційної війни» (1998 р.).

У цих документах вперше з'явилося поняття «стратегічна інформаційна війна (інформаційне протиборство)», що веде держава з використанням глобального інформаційного простору та інфраструктури для здійснення стратегічних військових операцій та захисту власного інформаційного ресурсу. Багато в чому розробки аналітиків лягли в основу польових статутів ЗС США 100-6 «Інформаційні операції», 33-1 «Психологічні операції», 31-20 «Операційна техніка спеціальної боротьби». Звіт «Піднесення стратегічної інформацій-

ної війни» запропонував її поділ на перше і друге покоління:

- *перше покоління* (основні, апробовані, усталені форми і методи інформаційної війни): вогневе й радіоелектронне придушення інформаційних та управлінських систем противника, кібервійна, здобування розвідувальної інформації у мережах противника, дезінформація, ідеологічне протиборство («ідеологічна диверсія»), спеціальна пропаганда на війська і населення противника тощо;
- *друге покоління*, розвиток якого дасть змогу відмовитися від використання військової сили, змусити противника діяти відповідно до задуму сторони, що здійснює інформаційний вплив. Відповідно, для цього рівня інформаційної війни властиві маніпулювання масовою свідомістю, дестабілізація соціально-політичної ситуації, дискредитація апарату державного управління, ерозія структури суспільства, підриг духовно-культурних засад народного буття тощо.

Згодом військові спеціалісти США, виходячи із досвіду локальних війн межі ХХ/ХХІ століть, відійшли від уживання у нормативних документах дефініції «інформаційна війна», замінивши її категорією «інформаційні операції», що було закріплено у 2006 р. у доктрині інформаційних операцій⁴. З червня 2010 р. у термінології ЗС США поняття «Psychological Operations (PSYOP, ПсО)» було замінено на визначення Military Information Support Operations (MISO) — «операції з інформаційного забезпечення дій військ».

Нині розвинені країн світу здійснюють заходи щодо реалізації концепції з формування єдиного інформаційного простору при веденні бойових дій. У межах виконання концепції НАТО «Комплексні цільові можливості» реалізуються такі програми, як:

- Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance (ISTAR), реалізація якої дає змогу здійснювати інтеграцію автоматизованих систем розвідки та підготовки даних цільовказівки з метою інтеграції розвідувальної інформації для підвищення ефективності застосування коаліційних сил;
- Command Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (A4ISR), реалізація якої дасть змогу здійснювати інтеграцію автоматизованих систем

⁴ JP 3-13, Joint Doctrine for Information Operations. 136 p. URL: https://www.c4i.org/jp3_13.pdf.

управління, інформаційного забезпечення, зв'язку і розвідки з метою скорочення циклу управління між виявленням об'єкта розвідувальними засобами та його ураженням вогневими засобами коаліційних сил) (Кротюк, В.А. (ред.). 2021, с. 200–207).

Згідно з теоретичними уявленнями «мережевиків», сучасні конфлікти розгортаються у чотирьох суміжних (пов'язаних) сферах:

- *фізичній*, тобто у традиційній сфері війни, у певному вимірі та часі (суходіл, море, повітря, космос), де відбувається фізичне зіткнення сил і засобів бойових дій;
- *інформаційній*, у сфері продукування й поширення інформації, що передбачає вивід з ладу ворожих інформаційних засобів і захист власних, поширення відповідно підготовленої інформації для впливу на свідомість противника;
- *соціальної*, де мішенями можуть виступати ціннісні системи — етнорелігійні, політичні, національно-психологічні, історико-меморативні, культурно-ментальні, сама соціально-політична організація суспільства, соціальні групи та стійкі зв'язки між ними, відносини між поколіннями та інші елементи, що створюють каркас народу і легітимності держави;
- *когнітивній*, тобто у розумово-свідомісній сфері, у вужчому розумінні — ідеологічній й доктринальній сфері, сфері продукування змістів та стратегій державної політики, перспективного планування, де переважно і діють управлінці та особи розумової праці.

Вищим проявом майстерності у веденні мережевоцентричної війни вважається синтез згаданих сфер, творення секторів їх перетину, що, власне, і утворює цю саму мережу. Зокрема, ураження когнітивної площини суспільства здатне викликати великий ланцюг деструктивних наслідків — від розладу управління оборонною сферою до деморалізації населення й управлінського персоналу (Курбан, В.О. 2016, с. 86–88).

Щодо ведення інформаційного протиборства, то мережевоцентричні технології сприяють операціям із захоплення влади або дестабілізації ситуації у стані противника, дозволяючи інтегрувати медійну, дипломатичну, економічну та інші складові їх забезпечення, політичний, етнокультурний та соціально-психологічний простори. Втілення концепції мережевоцентричної війни породжує широкомасштабну мережу, котра «сплавляє» різні стратегії дій, новітні технології та науковий продукт, у цілому стимулює змі-

щення акценту протиборства в інформаційно-інтелектуальну область і дає змогу здійснювати ефективний вплив на процес прийняття управлінських рішень аж до «обезголовлювання» («паралічу» сфери управління) противника (Кротюк, В.А. (ред.). 2021, с. 187–215).

Концепція «мережевоцентричної війни» стимулювала докорінні новації у самій філософії воєнної справи. Наріжна для американського понятійно-категоріального апарату інформаційного протиборства дефініція «інформаційної переваги» передбачає використання усіх наявних сил і засобів для збору, обробки, захисту, ефективного використання інформації та впливу на інформаційно-технічні й соціально-психологічні об'єкти противника.

Таке бачення закріплювалося і у базових документах з організації інформаційного протиборства. Так, концепція «Єдиного інформаційного простору» (NCE), ухвалена у міністерстві оборони США у 2005 р., визначила поняття «інформаційної переваги» як оперативної переваги за рахунок здатності збирати, обробляти й розподіляти неперервний потік інформації про бойову обстановку, одночасно протидіючи противнику у вирішенні аналогічних задач.

У Національній воєнній стратегії США (2011 р.) наголошувалося на курсі на удосконалення збору, обробки й поширення інформації «у всіх областях» в інтересах удосконалення процесів ухвалення рішень, досягнення більшої «живучості й гнучкості командування й управління... за рахунок поліпшення можливостей людського інтелекту»⁵. Відповідно, подібні акценти трансформувалися у галузеві настановні документи. Зокрема, армійська доктрина для сухопутних військ армії США ADRP 3-0 «Загальновійськові операції» тлумачила інформацію як ключовий елемент бойової потужності (поряд зі, скажімо, управлінням, вогневим потенціалом, розвідкою й усебічним забезпеченням)⁶.

Інформаційний фактор трактувався розширено, комплексно, і, окрім необхідних для власне ведення бойових дій відомостей, включав дані

⁵ JP 3-13, Joint Doctrine for Information Operations. 136 p. URL: https://www.c4i.org/jp3_13.pdf.

⁶ ADRP 3-0. OPERATIONS. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 11 November 2016. URL: <https://usacac.army.mil/sites/default/files/publications/ADRP%2030%20OPERATIONS%2011NOV16.pdf> P. 3-1. 90 P.

про морально-психологічні властивості сторін конфлікту:

- морально-психологічний стан власних військ;
- т.зв. «цивільний контекст» — відомості про настрої населення у районі ведення бойових дій, стан цивільних (суспільних) груп, інститутів, соціальні відносини, суспільно-політичні організації та їх лідерів тощо;
- інформацію етноконфесійного й гуманітарно-ментального характеру (місцеві культурні, релігійні, господарчі норми й відносини, «розуміння яких має величезне значення для успішної боротьби з повстанським рухом й операцій із підтримання стабільності, та в кінцевому випадку, успіху у війні з тероризмом») (Гончаров, С.В. & Артамонов, Н.Ф. 2014, с. 62).

Висновки. Інформаційне (інформаційно-психологічне) протиборство на межі ХХ і ХХІ ст. міцно посіло в американській стратегії та військовій науці місце самостійного й ефективного виду бойових дій та воєнно-політичного впливу, здатного приносити відчутні результати як у поєднанні із застосуванням збройних сил і спецслужб, так і при відносно автономному веденні. Підтвердженням цьому стали переможні кампанії кінця ХХ — початку ХХІ ст., котрі велися з активною інформаційною підтримкою та застосуванням спеціалізованих структур інформаційної війни.

У США ще з доби «холодної війни» величезна увага приділяється розвитку теоретичних засад, практичних алгоритмів, форм і методів ціле-

спрямованого впливу на масову свідомість, його адаптації до конкретних потреб силового блоку, етнорелігійних та соціальних особливостей зарубіжної аудиторії (військ та населення противника), використанню інноваційних доробків цілого грона гуманітарних наук. Інтелектуально-технологічний рівень розробок у царині інформаційно-психологічного впливу, безперечно, суттєво посилюється залученням неурядових організацій, відомих «мозкових центрів», налагодженістю перманентних міждисциплінарних досліджень.

Повчальним елементом американського досвіду є впровадження елементів інформаційного протиборства (інформаційно-психологічних операцій) у військові та воєнно-політичні кампанії від стратегічного рівня міжнародного масштабу і до безпосереднього забезпечення тактичного щабля бойових дій. Теоретичні й прикладні настанови з ППО оперативно впроваджувалися у документи стратегічного планування, статутні настанови військ тощо. Перспективним видається і симбіоз у використанні структур ППО та органів «цивільного співробітництва» із повернення на свою сторону населення зарубіжних ТВД.

Досвід США з розроблення стратегії та арсеналу інформаційного протиборства засвідчує динамічне зростання застосування його інноваційних форм, котрі набули подальшого розгалуження за рахунок виокремлення таких їх різновидів, як когнітивне протиборство (консцієнтальні війни), «ментальні війни», «поведінкові війни».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Adams, T. K. (1998). *US Special Operations Forces in action: The challenge of unconventional warfare*. London Frank Cast, 360 p.
- United States Special Operations Command. (2007). URL: <https://irp.fas.org/agency/dod/socom/2007history.pdf> [дата зверн.: 06.02.2024].
- Валецкий, О.В. (2008). *Новая стратегия США и НАТО в войнах в Югославии, Ираке, Афганистане и ее влияние на развитие зарубежных систем вооружения и боеприпасов*. М.: Арктика 4Д, 344 с.
- Веденєєв, Д. (2012). Сили психологічних спецоперацій США. *Волонтер*, № 5, с. 24–28.
- Веденєєв, Д.В. & Семенюк, О.Г. (2020). *Формування концептуальних та функціональних передумов гібридної конфліктності як загрози національній безпеці України: ретроспективний аналіз*. К.: ІНФОТЕХ, 274 с.
- Веденєєв, Д.В. & Семенюк, О.Г. (2022). *Розвиток в Україні науково-концептуальних та організаційно-функціональних засад протидії інформаційно-психологічній зброї як знаряддю гібридної конфліктності*. К.: Інфотек, 256 с.
- Веденєєв, Д.В., Биструхін, Г.С. & Семука, А.І. (2010). *Гострі кігті орла. Сили спеціальних операцій США: історія та сучасність*. К.І.С., 400 с.
- Вилко, В.М. (2004). Інформаційно-психологічне забезпечення діяльності збройних сил США в локальних війнах і збройних конфліктах (1975–2003 рр.). *Труди Національної академії оборони України*. № 52, с. 358–368.

Гончаров, С.В. & Артамонов, Н.Ф. (2014). Достижение информационно-психологического превосходства в современных боевых условиях (по взглядам руководства армии США). *Военная мысль*. № 6, с. 61–69.

Дзюба, М.Т., Жарков, Я.М. & Онищук М.І. та ін. (2006). *Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій*. К.: ВІПІ, 471 с.

Дзюба, М.Т., Жарков, Я.М., Замаруєва, І.В., Онищук, М.І. & Присяжнюк М.М. (2007). *Основи організації та проведення інформаційно-психологічних операцій в інтересах ЗС України*. К.: ВІ КНУ, 77 с.

Жарков, Я.М. (2007). *Інформаційно-психологічний вплив на війська та населення противника (1939–2000 рр.)* (автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 20.02.22 — військова історія). Київ, 20 с.

Жарков, Я.М., Петрик В.М. & Присяжнюк М.М. (2013). *Інформаційно-психологічне протистояння (еволюція та сучасність)*. К.: ВІПОЛ, 248 с.

Певцов, Г.В., Гордієнко, А.М., Залкін, С.В., Сідченко, С.О., Феклістов, А.О. & Хударковський, К.І. (2017). *Інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері*. Х.: Вид. Рожко С.Г., 276 с.

Скулиш, Є. Д. (заг. ред.). (2012). *Історія інформаційно-психологічного протистояння*. К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 212 с.

Кацалапа, В.О. (2015). Аналіз світового досвіду залучення військ (сил) до ведення інформаційних операцій. *Труди Національного університету оборони України імені Івана Черняховського*. № 1, с. 15–18.

Кротюк, В.А. (ред.). (2021). *Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс*. Харків: ФОП Федорко, 558 с.

Куйбіда, В., Бебик, В. & Дмитренко, М. (2019). *Національна безпека в умовах інформаційних та гібридних війн*. К.: НАДУ, 384 с.

Курбан, О. В. (2016). Сучасні інформаційні війни в соціальних онлайн-мережах. *Інформаційне суспільство*. Вип. 23, с. 85–90.

Павловська, С.В. (2010). *Розвиток форм і методів діяльності мас-медіа у воєнних конфліктах другої половини ХХ століття* (автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 20.02.22 — військова історія). Київ, 21 с.

Радецький, В. Г. (2006). *Розвиток воєнного мистецтва у війнах періоду другої половини ХХ століття* (дис. ... канд. іст. наук: спец. 20.02.22 — військова історія). Львів, 233 с.

Ревуцький, А.В., Ушаков, І.В. & Кулинич, І.І. (2014). Управління спільними діями підрозділів сил спеціальних операцій та інформаційних операцій під час проведення військової операції. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. № 2, с. 130–136.

Руснак, І.С. & Телелім, В.М. (2000). Розвиток форм і способів ведення інформаційної боротьби на сучасному етапі. *Наука і оборона*, № 2, с. 18–23.

Слюсаренко, А.В. (2005). *Розвиток форм і способів збройної боротьби у війнах у зоні Перської затоки у 90-х роках ХХ ст. — початку ХХІ ст.* (дис. ... канд. іст. наук: спец. 20.02.22 — військова історія). Київ, 240 с.

Слюсаренко, А.В. (2017). Становлення, організація та функції підрозділів інформаційно-психологічних операцій Сил спеціальних операцій Сухопутних військ США (середина ХХ — початок ХХІ ст.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Вип. 1, Ч. 2, с. 65–72.

Слюсаренко, А.В. (2019). *Світовий досвід розбудови та застосування сухопутного компоненту Сил спеціальних операцій (друга половина ХХ — початок ХХІ ст.)*. Львів: НАСВ, 420 с.

Странніков, А.М. (2006). *Інформаційна боротьба у воєнних конфліктах другої половини ХХ століття*. К.: Альгерпрес, 192 с.

Туляков, О. (2015). Информационная война в планах Пентагона. *Зарубежное военное обозрение*. № 11, с. 3–6.

Чекменева, Т., Ершов, Б., Трубицын, С. & Остапенко, А. (2020). Стратегия Китая по обеспечению информационной безопасности: политический и технический аспекты. *Bulletin of Social-Economic and Humanitarian Research*. № 7, с. 82–83.

Черкаський, І.Б. & Дузь-Квятченко, О.П. (2003). Уроки застосування угруповання коаліційних сил США та Великобританії проти Іраку в операції «Шок і трепет». *Труди Національної академії оборони України*. № 47, с. 23–34.

REFERENCES

- Adams, T. K. (1998). *US Special Operations Forces in action: The challenge of unconventional warfare*. London Frank Cast, 360 p. [In English].
- Chekmeneva, T., Ershov, B., Trubitsyn, S. & Ostapenko, A. (2020). Strategiya Kitaya po obespecheniyu informatsionnoy bezopasnosti: politicheskii i tehnichestkiy aspekty [China's information security strategy: political and technical aspects]. *Bulletin of Social-Economic and Humanitarian Research*. № 7, s. 82–83. [in Russian].
- Cherkaskyi, I.B. & Duz-Kriatchenko, O.P. (2003). Uroky zastosuvannia uhrupovannia koalitsiinykh syl SSHa ta Velykobrytanii proty Iraku v operatsii «Shok i trepet» [Lessons learned from the use of US-UK coalition forces against Iraq in Operation Shock and Awe]. *Trudy Natsionalnoi akademii oborony Ukrainy*. № 47, s. 23–34. [In Ukrainian].
- Dziuba, M.T., Zharkov, Ya.M. & Onyshchuk M.I. (2006). *Narys teorii i praktyky informatsiino-psykholohichnykh operatsii* [Essay on the theory and practice of informational and psychological operations]. K.: VITI, 471 s. [In Ukrainian].
- Dziuba, M.T., Zharkov, Ya.M., Zamarueva, I.V., Onyshchuk, M.I. & Prysiazhniuk M.M. (2007). *Osnovy orhanizatsii ta provedennia informatsiino-psykholohichnykh operatsii v interesakh ZS Ukrainy* [Basics of organizing and conducting informational and psychological operations in the interests of the Armed Forces of Ukraine]. K.: VI KNU, 77 s. [In Ukrainian].
- Goncharov, S.V. & Artamonov, N.F. (2014). Dostizhenie informatsionno-psiologicheskogo prevoshodstva v sovremennykh boevykh usloviyakh (po vzglyadam rukovodstva armii SSHa) [Achieving information and psychological superiority in modern combat conditions (according to the views of the US Army leadership)]. *Voennaya mysl*. № 6, s. 61–69. [in Russian].
- Skulysh, Ye. D. (ed.). (2012). *Istoriia informatsiino-psykholohichnoho protyborstva* [History of informational and psychological struggle]. K.: ZAT “VIPOL”, 212 s. [In Ukrainian].
- Katsalapa, V.O. (2015). Analiz svitovoho dosvidu zaluchennia viisk (syl) do vedennia informatsiinykh operatsii [Analysis of the world experience of involving troops (forces) in conducting information operations]. *Trudy Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho*. № 1, s. 15–18. [In Ukrainian].
- Krotiuk, V.A. (ed.). (2021). *Viiny informatsiinoi epokhy: mizhdystyplinarnyi dyskurs* [Wars of the Information Age: An Interdisciplinary Discourse]. Kharkiv: FOP Fedorko, 558 s. [In Ukrainian].
- Kuibida, V., Bebyk, V. & Dmytrenko M. (2019). *Natsionalna bezpeka v umovakh informatsiinykh ta hibrydnykh viin* [National security in the conditions of information and hybrid wars]. K.: NADU, 384 s. [In Ukrainian].
- Kurban, O. V. (2016). Suchasni informatsiini viiny v sotsialnykh onlain-merezhakh [Modern information wars in online social networks]. *Informatsiine suspilstvo*. Vyp. 23, s. 85–90. [In Ukrainian].
- Pavlovska, S.V. (2010). *Rozvytok form i metodiv diialnosti mas-media u voiennykh konfliktakh druhoi polovyny XX stolittia* [Development of forms and methods of mass media activity in military conflicts of the second half of the 20th century] (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 21s. [In Ukrainian].
- Radetskyi, V. H. (2006). *Rozvytok voiennoho mystetstva u viinakh periodu druhoi polovyny 20 stolittia* [The development of military art in the wars of the second half of the 20th century] (Candidate's thesis). Lviv, 233 s. [In Ukrainian].
- Revutskyi, A.V., Ushakov, I.V. & Kulynych, I.I. (2014). Upravlinnia spilnymy diiamy pidrozdiliv syl spetsialnykh operatsii ta informatsiinykh operatsii pid chas provedennia viiskovoi operatsii. Suchasni informatsiini tekhnologii u sferi bezpeky ta oborony [Management of joint actions of units of special operations forces and information operations during a military operation]. *Modern information technologies in the field of security and defense*. № 2, s. 130–136. [In Ukrainian].
- Pievtsov, H.V., Hordiienko, A.M., Zalkin, S.V., Sidchenko, S.O., Feklistov, A.O. & Khudarkovskyi, K.I. (2017). *Informatsiino-psykholohichna borotba u voienii sferi* [Information and psychological struggle in the military sphere]. Kh.: Vyd. Rozhko S.H., 276 s. [In Ukrainian].
- Rusnak, I.S. & Telelym, V.M. (2000). Rozvytok form i sposobiv vedennia informatsiinoi borotby na suchasnomu etap [Development of forms and methods of information struggle at the modern stage]. *Nauka i oborona*. № 2, s. 18–23. [In Ukrainian].

Sliusarenko, A.V. (2005). *Rozvytok form i sposobiv zbroinoi borotby u viinakh u zoni Perskoi zatoky u 90-kh rokakh 20 st. — pochatku 21 st.* [The development of forms and methods of armed struggle in wars in the Persian Gulf zone in the 1990s. — the beginning of the 21st century] (Candidate's thesis). Kyiv, 240 s. [In Ukrainian].

Sliusarenko, A.V. (2017). *Stanovlennia, orhanizatsiia ta funktsii pidrozdiliv informatsiino-psykholohichnykh operatsii Syl spetsoperatsii Sukhoputnykh viisk SShA (seredyna 20 — pochatok 21 st.)* [Formation, organization and functions of information and psychological operations units of the Special Operations Forces of the US Ground Forces (mid-20th - early 21st centuries)]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istorii. Vyp. 1, Ch. 2, s. 65–72.* [In Ukrainian].

Sliusarenko, A.V. (2019). *Svitovyi dosvid rozbudovy ta zastosuvannia sukhoputnoho komponentu Syl spetsialnykh operatsii (druha polovyna 20 — pochatok 21 st.)* [World experience in the development and use of the land component of the Special Operations Forces (second half of the 20th — beginning of the 21st century)]. Lviv: NASV, 420 s. [In Ukrainian].

Strannikov, A.M. (2006). *Informatsiina borotba u voiennykh konfliktakh druhoi polovyny 20 stolittia* [Information struggle in military conflicts of the second half of the 20th century]. K.: Alterpres, 192 s. [In Ukrainian].

Tulyakov, O. (2015). *Informatsionnaya voyna v planah Pentagona* [Information war in the plans of the Pentagon]. *Zarubezhnoe voennoe obozrenie. № 11, s. 3–6.* [In Russian].

United States Special Operations Command. (2007). URL: <https://irp.fas.org/agency/dod/socom/2007history.pdf> [Accessed: 06.02.2024]. [In English].

Valetskiy, O.V. (2008). *Novaya strategiya SShA i NATO v voynah v Yugoslavii, Irake, Afganistane i ee vliyanie na razvitie zarubezhnykh sistem vooruzheniya i boepripasov* [New US and NATO strategy in the wars in Yugoslavia, Iraq, Afghanistan and its impact on the development of foreign weapons and ammunition systems]. M.: Arktika 4D, 344 s. [in Russian].

Viedenieiev, D. (2012). *Syly psykholohichnykh spetsoperatsii SShA* [US psychological special operations forces]. *Volonter, № 5, s. 24–28.* [In Ukrainian].

Viedenieiev, D.V. & Semeniuk, O.H. (2020). *Formuvannia kontseptualnykh ta funktsionalnykh peredumov hibrydnoi konfliktnosti yak zahrozy natsionalnoi bezpetsi Ukrainy: retrospektyvnyi analiz* [The formation of conceptual and functional prerequisites of hybrid conflict as a threat to the national security of Ukraine: a retrospective analysis]. K.: INFOTEKH, 274 s. [In Ukrainian].

Viedenieiev, D.V. & Semeniuk, O.H. (2022). *Rozvytok v Ukraini naukovo-kontseptualnykh ta orhanizatsiino-funktsionalnykh zasad protydii informatsiino-psykholohichnii zbroi yak znariaddiu hibrydnoi konfliktnosti* [Development in Ukraine of scientific-conceptual and organizational-functional foundations of countering informational-psychological weapons as a tool of hybrid conflict]. K.: Infotek, 256 s. [In Ukrainian].

Viedenieiev, D.V., Bystrukhin, H.S. & Semuka, A.I. (2010). *Hostri kihti orla. Syly spetsialnykh operatsii SShA: istoriia ta suchasnist* [Sharp claws of an eagle. US Special Operations Forces: History and Present]. K.I.S., 400 s. [In Ukrainian].

Vylko, V.M. (2004). *Informatsiino-psykholohichne zabezpechennia diialnosti zbroinykh syl SShA v lokalnykh viinakh i zbroinykh konfliktakh (1975 — 2003 rr.)* [Information and psychological support for the activities of the US armed forces in local wars and armed conflicts (1975 - 2003)]. *Trudy Natsionalnoi akademii oborony Ukrainy. № 52, s. 358–368.* [In Ukrainian].

Zharkov, Ya.M. (2007). *Informatsiino-psykholohichnyi vplyv na viiska ta naselennia protyvnyka (1939–2000 rr.)* [Informational and psychological impact on enemy troops and population (1939–2000)] (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 20 s. [In Ukrainian].

Zharkov, Ya.M., Petryk, V.M. & Prysiashniuk, M.M. (2013). *Informatsiino-psykholohichne protyborstvo (evoliutsiia ta suchasnist)* [Informational and psychological conflict (evolution and modernity)]. K.: VIPOL, 248 s. [In Ukrainian].

Andrii SLIUSARENKO

Doctor of Historical Sciences, Professor

The National Defence University of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7812-6277>

**DEVELOPMENT OF CONCEPTUAL, ORGANIZATIONAL AND TECHNOLOGICAL VIEWS
ON INFORMATION WARFARE IN THE US ARMED FORCES
(1991 — THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY)**

The article, based on the analysis of conceptual documents of the United States and special literature, examines the evolution of conceptual views and guidelines on the conduct of information warfare. An analysis of the state of scientific development of the problem in the works of scientists of the security and defence sector of Ukraine is given. The role of the information and psychological factor in the use of the US armed forces in a number of local wars and conflicts at the turn of the 20th and 21st centuries is considered.

In the USA, since the Cold War era, great attention has been paid to the development of theoretical principles, practical algorithms, forms and methods of targeted influence on mass consciousness, its adaptation to the specific needs of the power bloc, ethno-religious and social characteristics of the foreign audience (the enemy's troops and population), the use innovative works of a whole group of humanitarian sciences. The intellectual and technological level of developments in the field of informational and psychological influence is undoubtedly significantly enhanced by the involvement of non-governmental organizations, well-known "think tanks", and the establishment of permanent interdisciplinary research.

Informational (information and psychological) conflict at the border of the 20th and 21st centuries in American strategy and military science, the place of an independent and effective type of military operations and military-political influence, capable of bringing tangible results both when combined with the use of the armed forces and special services, and when conducted relatively autonomously, was established. This was confirmed by the victorious campaigns of the late 20th and early 21st centuries, which were conducted with active information support and the use of specialized structures of information warfare.

An instructive element of the American experience is the introduction of elements of information warfare (information and psychological operations) into military and military-political campaigns from the strategic level of the international scale to the direct provision of the tactical level of hostilities.

Keywords: *military art, information warfare, psychological operations, US armed forces, special operations forces, strategic communications.*